

KNY-18-00306

DISSERTATIO INAUGURALIS PHILOSOPHICO-MEDICA,
DE
**FATO PHYSICO
ET MEDICO**

EIUSQUE
RATIONALI EXPLICATIONE

QUAM
SUB AUSPICIIS DIVINIS
PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO,
COLLEGII MEDICI SENIORE ET
h. t. DECANO,
PRO GRADU DOCTORIS

D. Mart. Anni MDCCXIV.
Publicæ Eruditorum Disquisitioni submitter
CASPARUS HARBORT,
SUSATO - WESTPHAL.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis CHRISTIANI HENCKELII, Acad. Typogr.

KNY-18-00306

Q. D. B. V.

DE
**FATO PHYSICO
ET MEDICO**
EIVSQUE
RATIONALI EXPLICATIONE

DISQUISITIO.

PROOEMIUM.

S ulla unquam paullo subtilioris indaginis materia, clarissimorum virorum certatim provocavit industriam, eorumque acutissima etiam torsit & exercuit ingenia; profecto ea est, quæ de fato, fortuna, infortunio, casu & causis eventuum in hoc universo, a priscis iam temporibus innotuit, & inter omnis ævi & sectæ Philosophos summa agitata fuit contentione. Quamvis au-

A

tem

tem in euncleando arduo hoc argumento, summi & magni nominis Philosophi tantopere; defudarint, suasque de eodem meditationes innumeris propemodum scriptis divulgant; re tamen propius inspecta, eos nihil quod solidum, stabile & dubitationis expers sit, proposuisse, ingenue dicendum est: ita prorsus, ut non nisi dissidentes opiniones, miras dubitationes & obscuros terminos in illis quos de fato concinnarunt libris reperire liceat, & nodum Gordium, aut Sphynxis plane ænigma, sapientissimis quoque inenodabile, subesse, iudicandum sit. Neque quisquam hæc ita esse mirabitur, qui curatius perpendet, Philosophorum antiquiores non solum vera Dei cognitione, sed etiam solida & exquisita rerum naturalium scientia plane non imbutos, & via ac methodo inveniendi & demonstrandi veritatem destitutos fuisse. Quapropter sicuti omnes fere disciplinæ ut physica, metaphysica, medicina & scholastica theologia, a veteribus minus recte tractatæ atque excultæ fuerunt, eo quod multos obscuros, intricatos & dubios terminos, quibus nil præter ignorantiam suam prodidere, ad evolvendas res adhibuerunt; ita etiam in moralibus, politicis ac naturalibus quasdam voces ex eodem incitæ fonte profluxisse, dicendum est. Etenim tam deplorata quidem & misera mentis humanæ est conditio, ut omnes qui veritatem amant & colunt, ingenue fateri debeant, eandem in rebus aliquanto sublimioribus diiudicandis & explicandis, imbecillem, truncam esse & mancã; nihilosecius tamen tanta corruptio, tamque perversa superbia mortalium ingenio infidet, ut
in

in rebus subtilioribus, quæ captum ipsius transcendent, explanandis, hanc suam ignorantiam profiteri nolint, sed potius rerum abditarum modum & causas, confictis quibusdam speciosis, sed nihil significantibus terminis, prorupta eruere contendunt audacia. Notissimæ sane sunt in physicis sympathiæ, antipathiæ, virtutis attractricis, occultæ qualitatis, formæ substantialis, fugæ vacui, voces, in medicis naturæ, spiritus insiti & influi, archei, principii vitalis, errantis, sapientis, consensus partium, antipraxis, aliæque in cæteris disciplinis innumerabiles propemodum denominationes, quas hoc loco omnes commemorare nostri non est instituti, sufficiet si easdem ignorantæ & ignavi ingenii terminorum nomine insigniemus. Nec a veritate alienum erit, si frequentissima in methaphysicis, politicis & naturalibus fati, fortunæ & infortunii nomina ad eundem censum referemus. Quemadmodum enim termini & voces nihil aliud sunt quam idearum, cogitationum ac rerum signa, quibus mentis nostræ operationes exprimuntur & cum aliis communicantur; ita certe mera nomina loco modorum vel causarum quæ latent allegare, inane prorsus est & fatuum. Quum itaque apud Philosophos, tam vetustioris quam recentioris ævi, non genuina, una eademque fati sit explicatio, ratio & applicatio, rem non projectæ operæ esse ducimus, si de subtili pariter ac curioso argumento, FATO nempe PHYSICO ET MEDICO, an illud detur, & a quibus causis dependeat? peruestigatius paullo agamus & uberius edisseramus; quo nostro proposito sine ut eo melius & ex voto potiamur,

mur, veterum de fato & fortuna doctrinam qua fieri potest brevitate præmittere, minime alienum erit. Divinum Numen hisce nostris laboribus & meditationibus uberrima sua gratia benignissime adsit!

§. I.

Nte vero quam ipsam de fato tractationem aggrediamur, evolvenda nobis in limine erit vocis fati claritas; ad quam obtinendam, ejus originem, sive radicem, & usum, sive significationem notam, tradere oportet. Radix itaque hujus vocis sine omni dubio est verbum fari, cujus participium perfectum passivum, fatum, idem est ac dictum, effatum, edictum sive decretum; usu vero denotat necessitatem immutabilem: adeoque exin emergit decretum, sive edictum, inevitabilis eventuum necessitatis. Indeclinabilis hujus necessitatis causas ut inquirerent Philosophi strenue utique allaborarunt, sed dissidentibus plane rationibus id perfecerunt. Saniores enim illorum, qui Deum omnium rerum fontem, ejusque fata & decreta immutabilia esse asserbant, causam absolutæ & fatalis necessitatis ad hunc referebant: alii vero a sensu & cultu divino alieni, concatenatam, perpetuam, immo æternam causarum in universo seriem, omnium quæ singulis destinato tempore bona vel mala eveniunt originem esse, asseverabant; alii denique Christiani nempe hos eventus non quidem causis naturalibus earumque serie constitutos esse judicabant, sed Deum naturæ ordinis au-
cto-

ctorem sibi reservasse potestatem ut eundem pro beneplacito suo immutare queat, existimabant.

§. II.

Primum itaque meditationem nostram subibunt ii, qui fortunam, infortunium ipsumque fatum ad Deos referebant. Hos inter maxime eminent idolorum cultores, qui tot sibi fingebant Deos, quot diversæ conditionis bona mortalibus obtingere perspiciebant, illorumque singulis certos ac determinatos boni cujusdam effectus liberalissime tribuebant. Ita non modo sol cum omnibus planetis, sed etiam ignis, ex animalibus bos, ex volucrum numero ibis, apud Aegyptios in Deorum classem relati fuerunt; quibus in grati animi signum cultum & honores divinos obtulerunt. Maxime vero omnium inter barbararum gentium quamplurimas divinitatis nota inclaruit ipsa fortuna, quæ ad denotandam inconstantiam atque mobilitatem, sub virginis cæcæ rotæ insistentis simulacro, religiose excepta fuit: etenim non solum JUVENALIS *Lib. IV. Sat. 10.* disertis pronunciat verbis:

Te facimus Fortuna Deam celoque locamus,
sed etiam TACITVS *Annal. libr. XV.* memorat, Ancum Martium & Servium Tullium Romæ huic Deæ templum dedicasse, Fortunamque auream in interiori principum cubiculo coluisse. Quum itaque Fortunam Deam crederent, eandem immutabilem & fatum inexorabile esse inde deducebant. Legem enim Numinis esse plane immutabilem, & quicquid etiam fausti vel infausti a Fortuna Dea mortalibus decretum sit, nullo modo mutari posse, sed placido potius & æquo animo ferendum esse,

existimabant. Ineluctabile hoc fatum graphice sane pro more suo describit SENECA, *N. Q. Lib. II. c. 35. fata*, inquit, *jus suum peragunt, nec ulla commoventur prece, nulla misericordia flectuntur, non gratia, servant cursum irrevocabilem, ex destinato fluunt. Quemadmodum rapidorum aque torrentium in se non recurrunt, nec moratur quidem, quia priorem superveniens precipitat; sic ordinem fati æterna series rotat, cuius hæc prima lex est: stare decreto.* Et CICERO *de divinat. lib. II. c. 6.* eandem in rem scribit: *quid est aliud fors? quid fortuna? quid casus? quid eventus? nisi cum sic aliquid cecidit, sic evenit, ut vel non cadere atque evenire, vel aliter cadere atque evenire, potuerit.* His quoque accedere videtur LIPSIUS, dum *ep. 43. cent. I.* *Hæc publica, ait, & æterna lex, cui quisquis repugnat, improbus est & refractarius. Ut athleticis olim fors, non electio adversarium dabat, cum quo certarent: sic cuique nostrum vitæ suam conditionem fata cum quibus luctemur. Hanc vincere oportet, i. e. ferre. Hujus pugnae robur omne in patiando est, & victoria in cedendo.*

§. III.

Ex inevitabili hac eventuum necessitate, quam veteres fati nomine insigniverunt, Stoici moralis doctrinæ desumferunt fundamenta, quorum cardo in eo potissimum vertitur, ut quisque patienti & æquo animo ferat omnia, quæ in hominis potestate non sunt, i. e. quæ mutare non potest, cuius generis sunt publicæ & privatæ calamitates, fames, morbi, mors, inimici, infelix conjugium, inordinatæ temporum constitutiones, bella, feruitutes, injuriæ & potentiæ principum, aliaque id genus plura. Et quemadmodum saniorum hujus sectæ scri-

scripta, SENECÆ nempe, EPICETI & ANTONINI, id fati planum faciunt atque testatum; ita memoratu inprimis hoc loco digni sunt SENECÆ versus:

*Duc Summe Pater altique dominator poli
Quocunque placuit, nulla parendi mora est.
Adsum impiger, fac nolle, comitabor gemens
Malusque patiar facere quod licuit bono.
Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.*

Hac vocis fati significatione usus quoque est antiquissimus rerum medicarum, scriptor HIPPOCRATES, qui in *epistolis p. m. 394.* hæc habet: *omnibus hominibus amara necessitas incumbit, ut quæ a fato statuta sunt ferant; vi enim exsequitur quæ vult.*

§. IV.

Quod si autem primam, ab omni inde ævo originem fatalis huius eventuum in universo necessitatis, sollicitius paullo inquiramus, vetustissima historiarum monumenta nos edocent, Chaldæos, Assyrios atque Aegyptios, doctrinæ de fato inventores fuisse & propugnatores. Sicuti enim omnium scientiarum antiquissima est astrologia, quam præter Chaldæos & Assyrios Aegyptii etiam studiose excoluerunt, maxime post tempora Abrahami, qui teste JOSEPHO *Antiquit. Lib. I. c. 9.* primus ex Chaldæis eos astronomiam docuit; ita statim sub ipsis artium & disciplinarum incunabulis, causam omnium, quæcunque hominibus vel fausta vel infausa accidebant, ad æthera & astra relegabant, illudque dicebant fatum. Fingebant nimirum planetas malignos

lignos & benignos, & unicuique horum peculiarem virtutem, influxum & operationem in sublunaria corpora, inque primis in hominis ingenium, inclinationes, animum ipsumque corpus assignabant, quæ potissimum eo ipso temporis articulo, quo homo in lucem ederetur, sese exfereret. Ex hac origine repetenda sunt deducta ex astris præfagia & thematis genethliaci perscrutatio, quibus mirifice sese extulerunt Chaldæorum sacerdotes, qui themate posito, & genesi inspecta, quid homini per totum vitæ decursum sit eventurum, prænunciare se posse jactabant, quo factum, ut astrologi audirent fatidici. Invaluit postmodum antiquissima hæc sed falsissima sententia, & omnes propemodum ætatis & sectæ Philosophos in eisdem errorum murices præcipitavit. Ita PLATO, quo majorem ætate sua non habuit Græcia, in Tim. 1054. nec non eius sectatores PROCLUS, PORPHYRIUS & SYRIUS non solum acerrimi fati fuerunt propugnatores, sed etiam illius sedem in astris esse asseruerunt: immo progressu temporis eo deventum est, ut impune asseverare liceret, vicissitudines rerum in universo contingere & fortunam variare, prout astra mutantur & non in eodem loco subsistant. Neutiquam vero desuere, qui in primis e Christianorum numero, hanc fatalem eventuum ex astris provenientem necessitatem, magno impugnaverunt studio; quo nomine laudem merentur DIODORUS Tarfi episcopus & IOANNES *cognomine* CHRYSOSTHEMUS, quorum prior libros adversus astronomos, astrologos & fatum, posterior quinque homilias & tres epistolas de fato & providentia divina concinnarunt,

runt, nec non EUSEBIUS & AUGUSTINUS in libro de civitate Dei. Si enim tam stupenda fati in omnibus actionibus humanis & eventibus in universo est potentia, quam astra rebus & animatis & inanimatis insinuant, vanum utique erit & inane omnis moralis philosophiæ, omnis pietatis & doctrinæ cœlestis studium, & nihil nisi quod omnia quæ accidunt sint indeclinabilia, & proinde patienti animo ferenda, remanebit.

§. V.

Considerato sic fato astrologico, sequitur jam ut Stoicorum, qui præcipui fatalis necessitatis defensores fuerunt, sententiam excutiamus. Ex hisce prodeat primum SENECA qui de benefic. libr. IV. §. 7. de fato tradit, quod nihil aliud sit, quam series implexa caussarum: & ex mente CHRYSIPPI fatum est naturalis quidam ordo & connexio rerum ab æterno, aliis ab aliis consequentibus, sed immutabili manente huius complicatione. Neque minus memorabile est CICERONIS effatum, cuius AUGUSTINUS de C. D. Libr. V. c. 9. totidem verbis mentionem facit: si præscita sunt omnia futura, hoc ordine venient quo ventura esse præscita sunt. Et si hoc ordine venient, certus est ordo rerum, certus est ordo caussarum. Non enim aliquid fieri poterit, ubi non aliqua efficiens causa præcesserit, Si autem certus est ordo caussarum, quo fit omne quod fit, fato fiunt omnia quæ fiunt. Quod si ita est, nihil est in potestate nullumque est arbitrium voluntatis. Nefarium autem in eo passus sunt Stoici lapsum, quod non solum voluntatem humanam, in se liberam, fatali huic alli-

gaverint necessitati, (de quo infra latius differemus) sed etiam ipsum Deum, qui fata scripsit, iisdem subire conati sint, nec quicquam ab ipso in hoc causarum ordine immutari posse asseveraverint: id quod quam plurimis eorum confirmari potest testimoniis. Sic enim perhibet SENECA: *ipse ille omnium conditor ac rector scripsit quidem fata, sed sequitur, semel scripsit, semper paret.* Et idem auctor in *Q. N. Lib. II, 36.* negat, sapientis viri sententiam posse mutari, quanto magis Dei; quum sapiens quid sit optimum in præsentia sciat, divinitati vero omne præsens sit. Quinimmo *Lib. I. de benefic.* hunc in sensum disputat: non posse Deum e factorum lege quicquam derogare, quia necesse sit ut eadem illi semper placeant, *neque ob hoc inquit, ille minus liber & potens est, ipse enim est necessitas sua.* Gravisimum hunc errorem Stoicos exinde contraxisse iudico, tum quod mundum æternum esse crediderint, tum etiam quod eius materiam pure passivam, ab universali quodam movente & principio, quod animam mundi dixerunt, moveri, actuari & vivificari debere, ex mente PLATONIS, (qui teste PORPHYRIO, omnibus mundi partibus per partes mundi diffusis, animam conciliavit), perhibuerint. Licet enim per animam mundi divinam quandam vim & potentiam denotare videantur; eandem tamen tam intime immiscet & alligant materię, ut revera nihil aliud innuant, quam naturam esse Deum, & Deum naturam, quemadmodum id Sextus Empiricus & Seneca apertissime & expresse profitentur.

§. VI.

Ex hisce Stoicorum placitis, nec non doctrina Cartesii, qui itidem materiam universi mere passivam esse asserbat, infelicissimo sane fidere prodierunt nefariæ illæ & execrabiles Spinozæ opiniones. Is eadem cum Stoicis in eo quidem inflavit tibias, quod omnia quæ fiunt & eveniunt in universo ex certa & concatenata caussarum & effectuum serie & ordine derivaret, quia vero hanc caussarum seriem actu infinitam asserbat, eamque pro una & absolute necessaria substantia venditabat, cuius partes & modi omnis generis res in universo sint; dilucide utique patescit illum universum & ordinem in eo pro ipso Deo habuisse, & cuncta tam præsentia, quam præterita & futura, indeclinabili fatalis necessitatis iugo subiecisse. Qua perversa & vere pestilenti sententia, cum Dei existentia & providentia negatur, tum etiam omnis religio, cultus, preces, exhortationes & consilia uno quasi ictu concidunt penitusque expirant: ut taceamus & miraculorum existentiam, & sacrarum litterarum veritatem eadem abrogari & tolli. Quum vero profanæ huiusmodi opiniones nostro ævo proh dolor adeo invaluerint, ut eruditissimorum etiam virorum animis, qui nonnisi theologiam naturalem & moralem admittunt, altius infixæ sint; nemo utique nobis vitio verteret, si nefariam Spinozæ sententiam & reliqua ex Stoicorum placitis, quæ veritatem subruere videntur, solido argumentorum robore convellere atque destruere conaremur: sed quoniam illud a præstantissimis viris factum esse novimus, in prolatis iam ab ipsis momen-

tis recensendis non erimus longiores, sufficet si unicum tantum h. l. adducemus & urgebimus. Nimirum origo abominandi huius erroris in contingentis & necessarii termino inquirenda est; quorum vocabulorum claritas significatio & proprietas proinde erit evolventa. Necessarium itaque dicimus illud, quod non aliter sese habet, vel habere potest, sive quod immutari plane à nemine potest, cuius oppositum est impossibile, quo spectant omnes veritates geometricæ, arithmeticæ, morales & metaphysicæ ut: totum maius est sua parte, causa prior est effectu &c. Contingens vero illud appellamus, quod aliter se habere & mutationem pati potest; cuius generis sunt omnia quæ a mente, ingenio & voluntate libera dependent, res nempe artificiales & alia in potestate hominum sita v. g. mensa rotunda potest etiam esse quadrata, & id genus plura.

§. VII.

Quando itaque oritur quæstio: utrum universum ad entia absolute necessaria, an ad contingentia pertineat? facile constare arbitror, illud ipsum neutiquam ens absolute necessarium, quod a se est & nullam nec causam nec mutationem admittat, esse, sed potius inter contingentia referri debere, eo quod ejus partium structura, ordo & dispositio etiam alio modo possibilis sit. Ex quo hoc universum extra se aliam adhuc habere causam, quare hoc, non alio modo sit constructum conficitur, & divini Numinis existentia adversus Atheos, qui cœlesti doctrinæ præfracte adversantur, validissime asseritur firmissimeque stabilitur. Solus enim Deus est ens illud absolute necessarium, a se existens, liberrimum, infi-

infinita sapientia, potentia & bonitate præditum, cuius nusquam circumscripta actio ex eo clarissime innoscit, quod ex pluribus in intellectu suo possibilibus mundis, præsentem hunc liberrime extra se in conspectum proferre & ad existentiam perducere decreverit. Præclare hanc in rem magnus nostri ævi Theologus CAMPEGIUS VITRINGA in *aphorism. doctr. Christ.* p. 90. scribit: *Voluntas Dei de nulla re statuere potest, nisi quæ intellectui ejus obversatur ut possibilis & voluntatis imperio subiecta.* Et alibi: *per decretum Dei intelligimus independentem divinæ voluntatis actum, quo res quasdam, quæ intellectui ipsius possibiles obversabantur, ad futuram existentiam determinavit.* Infinita hæc Summi Numinis potentia ex immensi huius universi creatione, sive productione extra se reali, qua conspicua facta sunt quæ antea non erant perspicibilia dilucide patescit: ineffabilis vero sapientia ex admiranda illa partium universi ad certos fines obtinendos ordine, structura & nexu manifesto elucescit: & immensa denique bonitas evidentissime colligitur ex rerum conditarum finibus, dum omnia quæ in iis deprehendimus bona ad earundem perfectionem tendunt & unice collineant. Ex tribus his essentialibus divinis proprietatibus, omnipotentia nempe, sapientia & bonitate, reliqua Dei attributa, ut iustitia, misericordia, providentia, omniscientia, immutabilitas & æterna veritas haud difficili negotio deduci & derivari possunt; quæ utique omnis genuinæ Dei cognitionis omnisque divini cultus ac venerationis inconcussa sunt fundamenta.

§. IIX.

Demonstrata hoc modo & stabilita Summi Numinis & existentia & essentia, utique facillimum erit, perditissimum Spinozæ errorem, de fatali necessitate, quam in ipso rerum & causarum independente, absolute necessario & actu infinito ordine, fundatam esse putavit, deprehendere; ita ut neminem latere possit, ipsum hoc universum pro Deo habuisse. Neque etiam difficile erit Stoicorum de fato errores paullo apertius intueri & pervidere, utpote qui necessitatem eventuum in certo rerum & causarum ordine ac serie quæsi-verunt quidem, sed hunc ipsum cum Deo tanquam eius causa confuderunt, nec hæc probe discreverunt. Nos autem exquisitiori, meliori & saniori tam divini Numinis cognitione, quam rerum naturalium scientia, instructi, de fato, de causis eventuum, de necessitate fatali & id genus pluribus terminis, quibus barbari & quamplurimi veterum philosophi usi fuerunt, rectius omnino sentire, eosdemque sine veritatis iniuria rationi congruenter explicare possumus.

§. IX.

His præmissis, ingenue & aperte profiteamur, per fatum nihil aliud esse intelligendum: quam necessitatem, aut si mavis, certitudinem quandam eventuum & effectuum, qui fuerunt, sunt & erunt in universo, a certo rerum & causarum ordine, nexu ac serie dependentem; atque adeo cum in rebus physicis & medicis, tum etiam in moralibus, politicis, quinimmo ipsa in theologia, fatum, sano sensu acceptum, admitti posse, existimamus. Etenim summus ille & æternus

nus rerum opifex, nihil absolute in hoc universo voluit vel fieri decrevit, sed ut omnia ex sapientissimo, ab ipso tamen libere dependente rerum & caussarum ordine, serie ac nexu, eveniant, constituit, hanc potissimum ob causam, ut cum immensa sua potentia, infinita simul sapientia, in regendis ab ipso conditis, eluceret. Quare vulgo quidem, sed recte dicitur, voluntatem Dei in gubernandis rebus universi non absolutam esse, sed ordinatam, quum certe nihil in hoc universo efficiatur & producat, sine præcedentibus causis efficientibus, nec ulla rerum mutatio concipi possit sine causa quæ hanc rebus infert, & omnis effectus secundum canonem metaphysicum necessitetur a sua causa, immo proportionatus sit eiusdem viribus; hinc qualis effectus, talis causa, & vice versa. Ex quo apparet, effectus, ex caussarum suarum potentia & viribus, non modo certos, sed & necessarios esse; necessitate quidem, uti nemo non intelliget, non absoluta, sed sic dicta hypothetica, sive ad conditionem causæ relata.

§. X.

Quum vero causæ necessariorum effectuum productrices, non sint unius eiusdemque sed diversæ naturæ ac virtutis, utique secundum illarum diversitatem & conditionem, hi quoque considerandi erunt & æstimandi. Nimirum obvius est in hoc universo ordo quidam caussarum libere agentium, cum inde profluentibus eventibus atque effectibus; occurrit vero etiam eiusmodi nexus caussarum, quæ in se non aliter, quam quidem operantur, agere possunt, sed ex necessitate quadam insita, a Deo tamen dependente, suos edunt

edunt effectus. Hunc censum subeunt res naturales five corporeæ, quarum essentia in vi & potentia motrice, nitente & renitente, in spatium diffusa consistit, & qua constantes semper effectus, secundum certum & sapientissimum ordinem, a summo rerum opifice constitutum, quem recentiores motuum leges appellant, proferunt. Antiquiores hunc causarum ordinem naturam salutarunt, quam PLATO per artem Dei in materia definiebat, & ab eadem, tanquam primo principio, omnes effectus in macrocosmo non minus, quam in microcosmo derivarunt; naturalis vero & experimentalis philosophiæ nostro hoc ævo quamplurimi instauratores, eundem mechanismi nomine insigniunt, quem, uti in arte factis & avtomatis, ita etiam in naturalibus, nonnisi in certa determinatione motuum, a sapienti rerum corporearum ratione magnitudinis, figuræ, situs & connexionis variarum dispositione, structura & coordinatione consistere, demonstrant.

§. XI.

Proinde quum in universo sapientissime institutus rerum corporearum, activa vi motrice instructarum, ordo observetur & nexus; minime addubitare licet, certos, immo necessarios, inde promanare effectus, quorum necessitatem, si quis cum Aristotele fatum physicum dicere velit, is certe non errabit. Neque vero tantum philosophi, sed etiam theologorum perspicaciores, eiusmodi nexum & causarum naturalium ordinem in universo agnoverunt, quos inter primo loco commemorandus supra laudatus VITRINGA
qui

qui l. c. hæc prodidit: *per mundum intelligimus complexum omnium corporum, elegantissimo constructum ordine, & secundum leges æqualiter motum. Nec non pag. 94. Est sapientia divina plane admiranda, quod circa tot & tam varias, easque diversi generis, & contrarias sæpe, naturæ & ingenii res, suo sic sit versatus decreto, ut vastum hoc opus Dei, quale est huius mundi compages, omnibus suis partibus perfectum prodiderit, elegantissimo constructum ordine, & in omni suo motu secundum accuratissimas & optimas leges compositum.* Acutissimo huic viro magni itidem nominis Theologus GVRTLERVS in *Institutt. theol. p. 381.* assurgit: omnes, inquit, *Dei actiones fiunt in mundo pulchro ordine, statuto tempore & tendunt ad finem præfixum.* Sed testimonium omni exceptione maius ipse LIBER SAPIENTIÆ perhibet, quo adstruitur, *Deum omnia secundum numeram, pondus & mensuram, i. e. secundum causas & leges mechanicas, disposuisse.* Quod si vero quisquam luculentissimum & evidentissimum sapientissimæ in rerum natura constitutum mechanics exemplum exposceret, constantissimus ille siderum cursus & motus, cuius varia phænomena, calculo subducto, vel in mille annos prædici possunt, ipsi abunde satisfaciet; quo etiam Regius PSALTES permotus, Pf. CXLIX, ii. *Deum stellas conservare, & ita ordinare, ut non aliter ire possint, asserit.*

§. XII.

Vastissima hæc solis, lunæ & reliquorum planetarum corpora, a nostro quem incolimus globo perquam quidem remota sunt; nihilominus tamen iisdem nexum quendam cum hoc intercedere, non est

C

quod

quod dubitemus: quum influxus eorum sive operatio in sublunaria illud ipsum luculentissime testetur. Neminem enim latet fulgentissimum non solum & stupendæ operationis solarem globum, calido suo & lucido motu universo hominum, animantium & vegetabilium generi, vigorem, vitam, motum, calorem, nutritionem & fœcunditatem largiri, eoque remoto marcescere quasi omnia atque emori: sed lunare etiam fidus pro vario ad tellurem posito, in fluxu & refluxu maris, in tempestatum ac ventorum suscitatione, in decremento vel augmento vegetantium, haud exiguas efficere mutationes. Quid æquinoctia, quid solstitia in alterandis humanis valeant corporibus, iis potissimum qui in artis medicæ exercitio versantur, innotescit, apud quos quotidianæ propemodum experientia est, quod capitis & nervorum affectiones, ut plurimum his temporum articulis exacerbentur, contumaces vero & chronicae febres mitigentur vel plane desinant. Præterea atroces istæ quæ mortales nonnunquam affligunt calamitates, fames nempe, pestis & gravissimi alii epidemici hominibus vel brutis infestis morbi, itidem sine omni dubio a vario siderum cursu, situ & influxu, nec non a globi nostri terraquei motu ac diversissimæ indolis & virtutis effluviis derivandi sunt. Inde enim anni tempora præter naturalem fortiantur statum, inde ventorum, qui ingentem atmosphærae inferunt turbationem, ex variis plagis resuscitatur flatus, a quibus postea acerrimum & diuturnum frigus, intensissimus æstus, continua imbrum copia, fœcundæ multorum malorum matres, originem nanciscun-

ciscuntur. Ex his itaque cuius abunde constare arbitror, dari admirandam quandam inter sidera & globum terraqueum eiusque inquilinos connexionem, & ex hac mirificos & incredibiles fere, necessario provenire effectus, quos veteres huius rerum ordinis minus gnari fatali necessitati tribuere non veriti sunt.

§. XIII.

Sicut vero nullus effectus nec eventus in tota rerum natura sine certo rerum nexu, causarum ordine & motuum inter se communicatione ac propagatione contingit; ita certissimæ indubiæ veritatis est, tum macrocosmo, tum etiam microcosmo omnibusque corporibus organicis, primum quoddam & principale inesse movens, quod omnia quasi actuet, regat & gubernet. Proinde uti fulgentissimum solis sidus in mundi machina, ceu suprema rota, omnes planetarum huius globi vortices movet ac circumrotat, & vivo suo igne ac calore cunctis motum, vitam & vigorem inspirat: ita microcosmicum illud vitale cordis viscus, perpetuo illo quem exercet contractionis & dilatationis motu, universam fluidorum & sanguinis massam iugiter circumagit corporisque partibus nutritionem, vigorem ac robur infundit. Nam res certe consideratione digna, quin penitus admiranda est, humani, immo omnium animantium corporum compagem, ex materia, in foetidissimam putredinem quam maxime prona, coagmentatam, solo cordis motu, & ab illo pendente sanguinis in circulum abeunte progressu, a præsentanea hac vindicari corruptione, quæ penitus eodem extincto, presso protinus subsequitur pe-

de. Hæc perennis cordis concussio omnibus quoque universi corporis functionibus præest, nec sine ea anima in sensuum & motuum voluntariorum exercitio suas operationes exferere, neque ulla corporis pars officio suo perfungi valet: quare quiescente in syncope ad tempus cordis & arteriarum motu, omnis & cogitatio, & sensus, & ratio perit, refocillato autem eodem, e vestigio redit. His accedit, quod prodiens hic e cordis machina motus saluberrimum secretionum & excretionum negotium, quo arcentur insalubria, eliminantur noxia & corpus a morbis validissime defenditur, sustineat, adeoque veterum naturam medicatricem constituat, qua sponte sæpe sine Medici ope graves ægritudines fanescunt.

§. XIV.

Hæc hæctenus eo animo atque consilio fusius paullo prolata sunt, ut non solum eo clarius pateret quomodo series, nexus & ordo caussarum ac rerum, quem fatum veterum Philosophi appellarunt, distincte concipi & rationali modo explicari possit; sed etiam ut nobis viam panderemus, cui insistentes, de nonnullis rerum naturalium non adeo obviis effectibus, claras atque perspicuas causas reddere queamus. Quum itaque nihil familiarius tam vulgi, quam etiam quorundam eruditorum sermone usurpetur, quam fatalem moriendi necessitatem hominibus & animantibus incumbere, ex summi Numinis decreto iis post lapsum impositam; primum meditationis nostræ argumentum erit id, de quo omnes fere Philosophorum & Medicorum libri silent, videlicet ut dispiciamus in quo

quo huius divini decreti & inevitabilis moriendi necessitatis ratio sit posita. Huius genuinam causam iam in Medicinæ rationalis systematicæ Tomo II. pag. 54. primus fere dilucide tradere egregie conatus est Ill. Dn. Præses, eamque non tam in fluidarum quam solidarum machinæ nostræ partium, fibrarum nempe & membranarum cum ætate crescente crassitie, duritie & compactiore textura, inquirendam esse ratus est; quum licet homo temperatissime ad exquisitissimæ diætæ regulas & præscriptum vitæ rationem instituat & ab omni animi commotione sibi perquam solícite caveat, mortem tamen subire debeat. Quemadmodum enim indubia experientia constat, cartilagine progressu temporis transire in ossa, hæc procedente ætate maiorem induere duritiem omniumque annosiorum animantium carnes solidiores esse quam iuniorum, & proinde diuturniori egere coctione; ita exinde facile apparet, minima vasa, quo crassiores & compactiores eorum evadunt tunicæ, eo angustiora reddi & magis occludi, ita ut tandem penitus coalescant & nihil amplius fluidi transmittant. Jam vero ad animum revocandum firmiterque tenendum est, vitalem corruptibilis nostri corporis durationem, non solum perenni & iugi sanguinis ac benignorum humorum ad minima partium affluxu obtineri, sed etiam inutilium atque impurorum per varii generis, ex minimis & capillaribus tubulis conflata emuntoria, excretionem sustentari: proinde si in extrema senectute cerebri, medullæ spinalis & nervorum canales minimi, quos tenuissimum & summe mobile parti-

bus vires & robur addens fluidum perluit, solidescunt, virium languor, corporis debilitas & caloris nativi defectus, familiaria senibus mala, ingruunt; si vero tubulosa corporis excernicula præsertim in hepatis viscere, nec non in vasculoso & poroso corporis cortice, cute nempe, coarctari & obturari incipiunt, impuriores, salinæ, limosæ & sulphureæ sordes remanent & delibatissimi vitales succi, qui nutritioni seruiunt ac vires reficiunt collutulantur & inficiuntur: hinc corpus tabescit, partes emarcescunt & varii generis mala, ex impuritate humorum oriunda, infestant, donec sensim sensimque ad ipsam mortem aditus paretur. Quæ quum ita sint, ad producendam vitam vix alia suppetit ratio & via, quam si optabile eiusmodi excogitaretur remedium, cuius ope fibrarum mollities & tubulorum ac meatuum, ex quibus tota ferme corporis nostra compages coagmentata est, alveoli aperti seruarentur; quod tamen sub præsentis elementorum & alimentorum intemperie ac insalubri constitutione, ne quidem sperandum est.

§. XV.

Eandem considerationem meretur vitæ humanæ constitutus terminus, quem quod alii tardius, alii citius, nonnulli morbis afflicti, quidam non ita, attingant, ex quamplurimorum sententia ad fatum eiusque indeclinabilem necessitatem refertur, quum tamen veræ & physicæ huius effectus subsint causæ. Etenim sciendum est, longam & a crebris morborum insultibus liberam vitam a duabus potissimum causis proficisci, quarum altera apta vasorum & fibrarum

ad

ad solidorum & fluidorum motum dispositione ac structura continetur, altera vero in victus inquirenda est ratione. Prior maxime nativa est, a virtute parentum seminali acquisita, & consistit in eo, ut non solum systema fibrarum nec nimis tenerum, nec nimis crassum ac tensum, sed etiam ut vasa non nimis exilia & angusta, sed magis patula atque aperta sint: attendenda enim observatione compertum est, corpora spongiosa, valde exilibus & copiosis vasis dotata, plurimis morbis subiecta & brevioris vitæ esse, contra vero ea quæ canalibus amplioribus & fibris tensis ac paullo firmioribus prædita sunt, non ex facili in morbos incidere, facilius sanescere & longiorem vivere vitam. His accedit, quod indubiæ experientiæ suffragio constet, parentes in vigore ætatis constitutos, sanos, robustos & pacato animo præditos, firmioris naturæ liberos progignere; seniores vero, imbecilliores, & qui intemperantius vivunt generare & animo & corpore debiliores, in morbos proclives & minus vivaces infantes. Posteriores longioris vel brevioris vitæ, nec non firmioris aut adversæ valetudinis rationem, victus & rerum sic dictarum non naturalium usus subministrat. *Aer enim & victus est ut præclare tradit HIPPOCRATES de flatibus, quo vivimus, quo vita & sanitas conservatur, & quo etiam ægrotamus ac morimur.* Hinc a longo iam tempore observatum est, eos qui ad centum & ultra annos sani ætatem extendunt, non tantum a parentibus integræ valetudinis & longævus genitos, sed etiam simplici victu & ære puro usos fuisse, animum tranquillum gessisse & debito
labo-

labore ac motu corpus exercuisse; illos autem qui otiosam & somnolentam transegerunt vitam, cœlo non adeo benigno fructi sunt, ac ignorantia aut prava consuetudine ducti ordinis ad vitam & sanitatem tuendam parum curiosi fuerunt, plurimis patuisse morbis, nec diu vitam protraxisse. Hæ sunt præcipuæ longævitatæ, præmaturæ mortis, morborum & sanitatis physicæ & naturales causæ; quas quum non eum attulerimus in finem ut sententiæ quam venerandi Theologi de termino vitæ a summo Numine constituto, & proinde a nemine superando, foveant, oblietetur: id tamen nobis affirmare integrum erit, nihil Deum circa hominis, temporalem pariter ac æternam salutem, sine sapiente causarum efficientium ordine, cuius ipse auctor est, & eius ab homine libero observatione, statuisse vel decrevisse.

§. XVI.

Accedimus iam ad considerationem annorum qui decretorii, malefici & ad vitam succidendam pollentes putantur & proinde climaeterici dicuntur. In his omnis vetustas maiorem quandam vim inesse credidit, eamque partim ex Pythagoræorum mente in occulta numeri septenarii efficacia inquisivit, partim etiam exemplo Asfyriorum a stellarum fato deduxit. Vtut autem horum annorum efficacia ad morbos producendos & ingentem corporibus humanis inducendam mutationem non penitus neganda sit; id tamen etiam in confesso est, communem hanc assertionem iustis non subnixam rationibus saniori egere explicatione. Nimirum summum Numen non solum mundani huius operis, sed maxime etiam corporis huma-

humani naturam, mirabili artificio coagmentavit, ac singula suis numeris, mensura, pondere, ordine & harmonia vinxit ac colligavit, ut certo gradu, certo tempore, ad certum finem, in tota rerum corporearum œconomia operationes perficerentur. Proinde quemadmodum corporis nostri compages certum requirit tempus ut formetur, ut ad exitum ex utero disponatur & ad perfectionem perducatur; ita etiam eiusdem in interitum mutatio certo temporis indiget intervallo. Quum enim nulla in rebus corporeis mutatio sine motu & certa motuum quantitate fiat & absolvatur; tempus vero nonnisi mensura & duratio motuum sit: facile sane patescit, notabiles mutationes certis sese exserere temporibus, non quod tempora & anni id efficiant, sed quia ad effectum certi & determinati motus desiderantur, qui tempus constituunt. Inprimis autem constantis observationis est, ita machinam nostram eiusque partes esse constructas, ut septenarius numerus iis sit veluti crismus, cum quo notabilem semper & illustrem, nonnunquam cum sauitatis periculo iunctam mutationem subeant: sic ter septima hebdomade foetus sese movet in utero, sexies septima paratus est ad exitum, septimo mense infans dentire incipit, septimo ætatis anno infantia clauditur & dentes decidunt, decimoquarto menstrua puellis veniunt, semenque in virilibus testibus generari incipit, vigesimo primo anno debitam corpus nanciscitur staturam & reliqui anni tantum ad robur eiusdem acquirendum & animi perfectionem impetrandam inserviunt, donec converso itinere iterum ad

decrementum ruat & septimo septenario mensium fluxus cum generandi potentia cesset, nono vero senectus incipiat, vires notabiliter labascant, corpus contabescat, memoria debilitetur, sensuum vigor pereat, ad capitales chronicos morbos ex viscerum obstructione oriundos dispositio fiat, & hac denique sensim incrementa capiente, ipsa mors ingruat. Quapropter quum decretorii hi per septem confurgentes temporum articuli vitam humanam quasi per gradus agant: neququam dubitandum est, contingere sub iisdem in partium solidarum structura, fluidorum motu omnibusque corporis nostri functionibus notabilem mutationem; licet eadem in quibusdam nonnunquam præcedente, nonnunquam insequente anno eveniat. Accedit, quod firma experientia constet, climactericas has ætatis nostræ periodos interdum vitæ fatales esse, nec sine grandi periculo decurrere. Videlicet infantes septimus mensis in haud leve discrimen adducit ob dentium eruptionem, quæ eos non solum gravissimis doloribus excruciare, sed etiam ita interdum affligere solet, ut pereant; id quod etiam de decimo quarto tenendum, quo prorumpentes canini, longiores & acutiores dentes lethalia non raro concitant symptomata; quinimmo dimidio primi septenarii, intra tertium nempe & quartum annum, molares si exitum affectant, lentis sæpius febribus tabescunt. Septimo anno non solum ob carnis gingivalis laxitatem os foetet, dentes nigri & carioli evadunt ac tandem excidunt, sed etiam lumbrici circa hoc tempus uberius gignuntur & gravius corpus infestant: decimus

mus vero quartus foeminino sexui maxime est infestus, quo mensibus erumpentibus lividi coloris fiunt, lassitudo cum lento calore corpus occupat & ciborum exoritur fastidium. Præterea uti anni vigesimus primus ad trigesimum quintum iuvenibus multum periculi important ex hæmoptysi & phthisi; ita quadragesimus nonus tantam foeminarum corporibus inducit mutationem, ut plerumque mensium fluxus penitus subsistat & inde varia hysterica pathemata cum cachexia oboriantur. Aetate ingravescente, sexagesimo tertio nempe anno, sanguinis progressus per viscera abdominis tardus fit & segnis, eaque propter in sanguineis & sensibilibioribus metus est apoplexiæ vel asthmatis convulsivi, in aliis cachexiæ, calculi renum, podagræ & colicæ spasmodicæ, quæ sexagesimo nono ætatis anno quamplurimos necant. Decrepita ætas mala maxime patitur circa vesicam, dum stranguria, urinæ stillicidium, miætus cruentus, vesicæ calculus & exulceratio vires atterit & valde consumit, quibus accedit facillima hisce annis ad sphacelum tam internarum quam externarum partium dispositio, quam subita tandem mors excipit.

§. XVII.

Eiusdem momenti quoque est illa de diebus criticis sive decretoriis medico-practica in morbis acutis observatio, eo quod iidem mutationem quandam in peius aut melius afferunt, & pari ratione septenario numero continentur, nisi quod nonæ etiam quamplurimum deferatur. Proinde mirabilium illorum effectuum rationem nonnisi in certo & determinato mo-

tuum numero, qui tempus constituit, inquirendum esse censeo; quum utique in confesso sit, certum cordis & arteriarum pulsuum desiderari numerum, ut causæ quæ morbum facit malignitas attemperetur & ad excretionem præparetur, vel alia stasim concipiens materia discutiatur ac resolvatur.

§. XIIX.

Notissimum porro est quosdam morbos ut insaniam, apoplexiam, epilepsiam, podagram, phtisim, hydropem, renum & vesicæ calculum, malum hypochondriacum, motus convulsivos spasmodicos, hæmorrhoidales motus, nonnullis familiis solennes, familiares & quasi fatales esse, quorum ratio plerumque quidem ex dispositione hæreditaria arcessitur, sed in quonam hæc ipsa consistat id sane quamplurimos latet. Nolumus autem hic ideales animæ formatricis vires, tanquam causam admodum remotam adducere, sed sufficere poterit, si indicaverimus, ægritudines, quæ a parentibus in liberos transferuntur, in vitiata partium solidarum structura, quæ congruis & vitalibus motibus producendis ac continuandis minime idonea sit, fundatas esse & radicata. Læsa enim huius vel illius visceris structura, ita ut vel nimia vasorum angustia fibrarumque laxitate, vel earundem nimia strictura & tensitate delinquat, certis ætatibus, quarum quævis ad morbos certos inclinatur, perquam facile stases & stagnationes, graviorum morborum fœcundæ productrices, exoriuntur.

§. XIX.

Haftenus in hoc fuimus occupati ut monstrare-
mus

mus complures insolitos & mirabiles in natura effectus, fati vocabulo tanquam causſæ inaniter & pæne ſuperſtitioſe tribui, quorum genuinæ, adæquatæ & efficientes cauſſæ indagari tamen poſſent & ſuppeditari: quum vero ad certum producendum effectum non una tantum & proxima cauſſa, ſolertiori rerum phyſicarum ſcrutatori conſideranda, ſed ulterius progrediendum ſit & inquirendum, unde hæc oriatur, quæ huius cauſſæ cauſſa, quænam huic originem præbeat adeoque gradatim quaſi a cauſſa ad cauſſam aſcendendum; rectius utique ſenſiſſe videntur cum Ariſtotele Stoici, qui fatum per ſeriem & nexum cauſſarum definiſerunt, licet in eo acquieverint, neque ullius naturalis effectus nexum & catenam cauſſarum indagarint & expoſuerint, & proinde ipſa hæc fati definitio nil niſi petitionem principii ſapiat. Quod ſi enim quæſtio incidat: a quibus cauſſis hic vel ille in rerum natura effectus dependeat? reponunt a fato; ſi ulterius quæſiveris: quid ſit fatum? reſpondebunt: concatenatam cauſſarum ſeriem, idem per idem hac ratione explicantes, haud ſecus ac Medicorum dialectici & metaphyſici, qui, ſi quando interrogantur: quænam ſit cauſſa mirabilium motuum & functionum corporis noſtri? dicunt: eſſe naturam; cuius ſi poſtulatſur definitio, hanc tradunt: quod ſit principium motus & quietis, & nil niſi verba loco rerum & cauſſarum magno apparatu obtrudunt.

§. XX.

Quum itaque ut ſuperius iam iam monuimus, nullus qui in rebus phyſicis obſervatur effectus ſine

proportionato caussarum nexu perficiatur & absolva-
 tur, eo quod omnia in universo corpora non secus ac
 in horologio partes connexa sint; e re utique erit &
 nostro instituto quam maxime accommodatum, ut di-
 lucide tradamus hanc caussarum seriem, eandemque
 ut a quovis intelligi & concipi possit planius expona-
 mus. Res vero tota clarior & illustrior dato appare-
 bit exemplo, quod ex pathologicis desumemus. In
 febre biliosa ardente adest intensissimus, corpus & vi-
 res consumens calor, sitis inexhausta, anxietas, in-
 gnetudo, agrypnia & mentis error, cum alvo constri-
 cta ac tensa & urina rubicunda & crassa. Quod si igitur
 præternaturalis huius status & gravissimæ læsionis fun-
 ctionum causam quis scrutari velit, vix aliam quæ
 proxime hæc symptomata producat, subesse depre-
 hendet, quam circularem sanguinis & humorum mo-
 tum intensiorem redditum & velociorem. Hoc enim
 præter modum aucto, non solum partes sulphureæ
 sæpius ac vehementius alliduntur & atteruntur
 ut ingens exoriatur calor, qui humidum elementum,
 quo nutritio & robur sustinetur, consumit, & textu-
 ram partium sanguinis dissolvens, vires deiecit, sed
 etiam phantasia ob citatiorem per cerebri vasa transi-
 tum, turbatur & agrypnia producit. Si ulterius quæ-
 stio movetur: unde velocior hic progressus ortum
 ducat? respondendum est: id fieri a celeriori arteri-
 arum pulsu & vehementiori cordis motu; cuius caus-
 sam si quis etiam exposcat, certe non alia suggerenda
 erit, quam spastica quædam contractio universi fi-
 brosi & vasculosi machinæ nostræ systematis, quæ sub
 ini-

initium febris per horripilationem & rigorem, cutim aridam & contractam alvumque tensam sese exserens, cor cum arteriis validius constringit & fortio rem ac celerio rem sanguinis per angustiora vasa magis attritivum & calidum concitat motum. At si in huius causæ scrutinio quis non subsistere velit, & spasticæ stric turæ scaturiginem percontetur, tunc certe ad motus & sensus in corpore fontem est ablegandus, cerebrum nempe & spinalem medullam unacum membranaceis suis involucris, quibus præter naturam affectis & idemtidem vehementius constrictis, tenuissimi in celerrimo motu existentis fluidi, quo motum, sensum, robur & tonum fieri patet, in omnes partes fit effusio. Ex hoc alia emergit quæstio: unde in nervosis partibus oriatur stric tura? sic diluenda: bilem nempe acriorem corruptam primis in viis stagnantem, ad massam sanguinis nec non cerebri ac spinalis medulla membranas delatam, morbosam hanc suscitare commotionem; quæ peccans biliosa materia quum causa quoque non careat, accusanda utique erit tum transpiratio læsa & alvus clausa, tum ingesta incongrua esculenta & potulenta, præsertim si cum iis ær corrosivæ indolis simul deglutiatur. Porro sufflaminata per spirationis causa a valde frigido & humido aere deducenda, hic vero a ventorum borealium flatu, quorum magna vis est transpirationem cohibendi, præsertim tempore æstivo sole occiduo. Neque ventorum flatus sua destitutus est origine, cuius si iterum innotuerit causa, aliam procul dubio habebit productricem. Manifesto sane hoc exemplo convincimur certum

quen-

quendam & insolitum effectum, non ab una, sed innumerabili fere causarum serie dependere, ita prorsus ut prior agens necessarium suum producat effectum, qui quum non nisi certi motus species sit, rursus agit & fit causa alterius effectus, hic iterum vicem causæ sustinens, novi effectus origo est & ita porro, quæ tamen indefinita causarum atque effectuum series teo usque tantum progreditur, donec ad unum & per se necessarium ac independens principium perveniamus.

§. XXI.

Egimus hætenus de eventibus in universo naturalibus, qui ex immutabili necessitate, a causis physico-mechanicis, corporum nempe mole, figura, situ & motu dependent, quæ ex necessitate quadam insita non aliter quam quidem operantur agere possunt, & a veteribus ad fatum relati sunt: etenim si Stoicorum saniorum scripta perlustramus, advertimus, illos physicos effectus qui a rerum corporearum natura & pendent & immutabiles sunt κατ' ἐξοχήν ad fatum revocasse, sive fati nomine insignivisse, notante id maxime A. GELLIO in *noct. Attic. Lib. XIII. cap. I.* reliquos vero malos vel fortunatos eventus, ad quos liberum hominis arbitrium concurrat, contingentes & fortuitos vocasse, illosque fortunæ vel secundæ vel adversæ, quam ceu idolum venerati sunt, imputasse, quos hinc præter naturam & fatum contingere ipse CICERO memorat in *primo Antonianarum*. Iam itaque de eiusmodi malis sermonem instituemus, ad quorum proventum hominis voluntas potissimum confert momentum, & proinde haud immerito ad
fa-

fatam physico-morale, si ita loqui licet, vel rectius ad seriem causarum physicarum cum moralibus coniunctarum referuntur. Nimirum si quisquam sibi ipsi vel alteri violentas manus inferens, mortiferum vulnus infligat, & cordis ventriculos ac vasa sanguifera ampliora perfodiat, aut fundamentum nervorum in medulla oblongata & spinali graviter lædat; tunc utique fatalis & absolutæ necessitatis mors subsequitur, quæ non ingentem causarum physicarum exposcit seriem, sed in depravata & ad malam actionem determinata hominis voluntate fundamentum suum habet. Pari ratione si venenum corrosivum sufficiente mole propinatur, enormes ac plane horribiles spasmi oboriuntur, qui in nervosa ventriculi & intestinorum membranacea substantia initium sumentes & universum partium nervosarum systema sensim occupantes, totam motuum vitalium œconomiam subvertunt, & nisi cito præsentaneum offeratur antidotum, destruunt penitusque extinguunt. Præterea quot mala & ægritudines homines partim ignorantia, partim voluptatum illecebris ducti, per incongruum vitæ regimen & rerum minus salubrium usum sibi contrahunt? Vehementes animi commotiones, si recte calculum exigimus, quartam mortalium partem abripiunt iisque fatalem horam accersunt. Denique turpe quidem dictu, sed verissimum est, Medicos, non quidem re sed nomine tales, idiotas nempe, inter fatales mortis causas esse recensendos, quum haud e longinquo conquirenda sint exempla, quæ abunde fidem faciant, multos sane ex imperitia eorum qui vitæ & sanitatis custodes esse vo-

E

lunt,

lunt, ante præstitutum tempus fato cedere, qui tamen peritioribus inter initia morbi in consilium adhibitis, seruari & ad sanitatem reduci potuissent.

§. XXII,

Quum itaque ex his quæ adduximus luculenter non possit non constare, ad hæc physico-moralia, sive mixta fata, plurimum utique hominis conferre voluntatem principemque eorundem esse causam; pretium certe erit operæ, ut peruestigatius paullo inquiremus, quomodo hæc ipsa ad fatales & immutabiles rerum humanarum eventus concurrat, quo exinde eclarius innotescat fati pure physici & physicio-moralis respectu ordinis causarum differentia. Videlicet omnes physicæ sive corporeæ causæ ex necessitate quadam operantur, neque aliter quam insita iis vis motrix vel natura fert, agere possunt, sed edunt effectus viribus causæ proportionatos; longe alia vero substantiarum incorporearum, spirituum & mentis humanæ est ratio, quippe quæ non ex necessitate intrinseca operantur, neque ab ulla causa externa ad operandum coguntur sive necessitantur, sed immediate ex se & libera sua natura agunt, ipsisque agere & non agere, vel hoc vel alio modo actiones exercere, concessum est: in qua libertate omnino mentis humanæ perfectio, nobilitas & præstantia præ rebus corporeis consistit, adeo ut hæc libertas sit quasi domina, ratio vero & intellectus tantum ministri & consilarii vices sustineant. Ut ut vero mens in se & sua natura ens liberum sit; attamen si se constanter ad actionem quandam determinat, tunc utique causa fit certi cuiusdam, immo respectu virtutis activæ quæ in causa continetur, neces-

cessarii effectus: neque ob id libertatem suam amittit, sed eandem tam ante quam post operationem retinet. Hinc recte non solum moralis philosophiæ doctores hanc inculcare solent regulam: quod prius erat voluntatis & libertatis id ex post facto fit necessitatis; sed etiam omnia ea, quæ a mente humana eiusque libero arbitrio facta, sive bona, sive mala proveniunt, homini, in cuius potestate hæc vel illa actio posita erat, imputantur, & bene acta præmiis compensantur, male vero acta pœnis coercentur.

§. XXIII.

Ex hoc ardua iam emergit quæstio: unde voluntas humana in se indifferens & libera determinationem & impulsum ad agendum accipiat? cui ut satisfaciamus hanc nostram promimus sententiam, asserentes: nec liberæ hominum actiones ordine morali, quem nos moralismum, ad differentiam mechanismi in rebus corporeis, appellare solemus, a quo pendent, esse destitutas, qui tamen non in causis efficientibus, cogentibus & necessitatem imponentibus, sed potius in suadentibus, impulsivis & flectentibus sive motivis consistit. Argumenta vero sive motiva quæ ad voluntatis determinationem ut causa evadat, faciunt, duplicis sunt generis: nimirum vel ex motu liquidi nervei & obiectis sensualibus, adeoque phantasie fonte, proveniunt, vel etiam ex sana & multis doctrinarum veritatibus instructa, aut virtute verbi divini collustrata ratione proficiscuntur. Illa tantum vitiosis cupiditatibus voluntatem incendunt & ad voluptates inclinant; hæc vero eandem ad verum bonum amplectendum disponunt, & hunc censum subeunt proprie de-

liberationes, meditationes, promissiones divinæ, sapientum consilia, monita & dehortationes, quibus verum & reale bonum demonstratur & ad imitationem proponitur, quo omnia & christianæ doctrinæ & philosophiæ moralis præcepta collineant. Proinde in libera voluntatis potestate repositum est, utrum phantasiæ, quæ plurimorum vitiorum & malorum genetrix est, illecebris, an sanæ & rectæ rationis dictamini, quo virtutis moralis natura continetur, obtemperare velit.

§. XXIV.

Ex dictis itaque & adductis perquam clare constare arbitror, insignem inter fatum mere physicum & physico-morale intercedere differentiam: quum in illo innumerabilis propemodum causarum ordo deprehendatur, quarum operatio in potestate hominis sita non sit, ut eandem mutare vel impedire possit; hoc vero proxime quidem a causa physica dependeat, ita tamen ut eadem ab operatione entis liberi, a quo non ulterior fieri possit progressio, & cui libera concessa sit potestas in hunc vel illum effectum influere vel non, proveniat. Sed quid dicendum videtur de eorum dogmatibus, qui voluntati humanæ, in se liberæ, facultatem & influxum in res corporeas ipsumque hominis corpus penitus adimunt; eo quod mentis ceu spiritus in corpora actio ratione nec concipi possit nec intelligi. Ingeniose itaque commentantur divinum & præpotens Numen voluntatis humanæ actus ab æterno prævidisse, & ineffabili prorsus sapientia non solum causarum naturalium in universo ordinem, sed etiam corporis humani mechanismum, sive motuum

tuum in eo œconomiam, ita instruxisse, certamque harmoniam inter actus voluntatis & motus membrorum præstabilivisse, ut artuum motiones ad finem quem voluntas intendit accommodatæ, iusto loco & debito tempore proveniant, quæ, etiamsi nullum mentis adesset arbitrium, eodem tamen ordine, loco, tempore eademque ferie essent eventuræ. At vero pace illustris Auctoris & eorum qui presse eius vestigia legunt, veritatis amore, non affectu quodam ductus, ingenue profiteor, hanc præstabilitam harmoniam eodem, si non meliori iure quam fatum, terminorum ignorantia catalogo esse inferendam, & tantum abesse, ut supposita hac harmonia, commercium animæ cum corpore explanate tradatur, ut potius eadem huius nexus ignorantia revera nonnisi ingeniose tegatur & speciose incrustetur. Quum enim termini ignorantia, nostra quidem superius proposita sententia, nihil aliud sint quam speciosa nomina, quæ loco rerum & causarum efficientium allata, nullum realem & possibilem causalem conceptum involvunt, sed idem per idem explicant; id autem in quæstionem veniat: quomodo ad nutum voluntatis hi vel illi artus moveantur? five, quod idem est, quare motus membrorum voluntatis actibus respondeant? facile sane patescit, idem per idem resolvi, si quis responderit, causam huius consensus esse harmoniam, inter motiones artuum & voluntatis actum ab æterno præstabilitam. Præterea notissimum est motus qui in manibus, pedibus aliisque corporis nostri membris contingunt, ab influxu liquidi nervei in musculosam eorundem substantiam potissi-

num dependere, & tenuissimum hoc cerebri ac nervorum fluidum a sanguine, hunc vero ab aëre & ingestis suam mutuari originem; quod si itaque hoc fluidum ad mentis arbitrium linguam, hunc vel illum digitum, ut motum iis largiatur ingredi debet, cur ad has nec alias partes tendat, quædam utique suberit causa, quæ tamen nec in sanguine, nec in externis quibus vivimus rebus quæri & inveniri poterit. Et quum hic artuum motus secundum unius voluntatis variationem, ne dicam mille hominum, vel centies una tantum hora immutari possit; profecto nec sagacissimus perspicere & concipere valet, qua ratione a solo nexu & ordine causarum physicarum, tam notabilis mutatio in corpore humano contingere queat: adeoque hæc harmonia præstabilita nullo modo, nec concipi, nec demonstrari, nec explicari potest. Neque causalem animæ in corpus influxum hanc ob rationem in dubium vocandum esse censemus, quod modus quo fiat ratione capi nequeat, quum neque ullius substantiæ in aliam, neque unius corporis in aliud actionem, nisi experientia edocti, percipere & intelligere possimus; quin potius firmissime persuasum habemus, apprime hoc loco applicari axioma metaphysicum: quo posito ponitur statim & semper effectus, & quo remoto statim & semper removetur effectus, id recte causa dici meretur. Denique nec similitudo illa, qua perspicuum huius harmoniæ conceptum tradere laborant, quod nimirum duo horologia ita ab artifice construi & effabricari possint, ut exactissime in determinando temporis momento, sine ullius in alterum influxu convenient, huic

con-

considerationi accommodata & congrua esse videtur, eo quod hac ipsa saltem inter res corporeas distinctas congruentia, non vero inter corporeas & morales, adstruatur & illustretur. Tacemus iam quamplurimas malefanas consequentias, in moralibus, politicis & physico-medicis eliciendas, si liberis entibus quisquam influxum causalem in corpus humanum plane abdicere velit. Sed nostri instituti iam non fert ratio, ut hæc pluribus excutiamus, id duntaxat addimus & profite-mur, voluntatem humanam a Deo non otiosam & inertem, sed efficacem utique & potentem esse conditam, ut imperium quoddam haberet in certa corporis membra, & per hæc in alia quoque corpora operari possit. Neutiquam tamen hanc nostram assertionem ad finitum quendam sensum detorqueri volumus, sed potius id firmiter tenendum esse inculcamus, voluntati mentis humanæ in dirigendis partium motibus, nec datum nec concessum esse pro lubitu & arbitrio cordis, arteriarum, aliorumque secretionibus & excretionibus dicatorum tubulorum motum regere, minuere, vel augere, sed eandem hoc suum imperium in externis tantummodo exercere artibus, ut exsequi possit ea ad quæ sese determinavit: ineffabilis enim Dei sapientia voluit ut vita, sanitas, mors, morbi eorumque sanationes, non pure a mentis nostræ arbitrio penderent, sed a causis mere physico-mechanicis, quarum ipse auctor, præses ac rector est.

§. XXV.

Quemadmodum vero voluntas humana, multorum malorum, miseriarum & calamitatum, prout ab
im-

imprudencia & a pravo regitur affectu , caussa & fons est ; ita etiam plurima bona , successus rerum prosperi ac fortunati , ab eadem , si prudentia consilium & sana ratio eam gubernant , proficiscuntur. Gentilium , qui vera Dei cognitione ! & caussarum exquisitiori notitia destituti erant , omnium & faustorum & infaustorum quæ cuique & aliis eveniebant , causam ac fontem fortunam esse , communis & insita erat opinio : in cuius tamen significatione mirum variabant , dum alii pro Dea rerumque felicium & infeliciam rectrice eam habebant , contra alii eandem ut mulierem pingebant , quo ex hac pictura nihil aliud quam ignorantiam & inconstantiam illam esse constaret , quinimmo Aristoteles eam sine oculis sine iudicio & sine prudentia esse asserbat. Hinc EURIPIDES *apud* ATHENAGORAM *in apologia* conqueritur :

*Sæpe mihi subivit cura
Animum , dubitavi anxie
Deus an Fortuna regat
Hominum inconstantem vitam ,
In qua & opinato sæpius
Et inique miserè sunt quidam ,
In familiis etiam claris ,
Aliqui , quod nemo sperasset ,
Absque Deo fortunati.*

Verum enim vero nos etiam hanc ipsam fortunam , quam veteres pro idolo habuerunt , ad Fauni , ut cum GELLIO loquar , & ignorantiaæ asyla relegamus. Nam sicut

sicut nihil quod fit in hac rerum universitate, sine causa sufficiente & adæquata perficitur: ita etiam prospera & adversa quæ cuique accidunt causis certis & quæ effectibus congruunt continentur, quæ tamen cognosci, intelligi & explicari debent. Nos itaque felicitatis & salutis humanæ, quatenus ab homine proficiscitur, causam esse judicamus prudentiam atque sanam & rectam rationem disponendi res per congrua media ad certum finem; & vicissim imprudentiam & depravatam affectum pro fonte & scaturigine infelicitatis & miseriæ humanæ agnoscimus, unde vetus est parœmia: quemlibet esse fortunæ suæ fabrum. Spectat vero huc maxime illud JUVENALIS: *Nullum Numen abest si sit prudentia rebus* & OVIDII *de Pont. IV.*

Crede mihi miseros prudentia prima relinquit

Et sensus cum re consiliumque perit.

Eandem quoque in rem egregie faciunt hæc LIVII: *ubi omnia summa ratione & consilio acta fuerunt, fortuna etiam sequitur.* Et SALLUSTII verba *in Catilin. Vigilando, agendo, bene consulendo, prospere omnia cedunt.*

§. XXVI.

Quod si enim curatius perpendimus, unde rerum publicarum & multarum provinciarum prosperissimus status & integra salus dependeat, certe historiarum monumentis docemur, a principe iusto, prudente, bono & potente qui publicas res gerit, eam esse arcessendam. Ad victoriam in bello reportandam summa prudentia imperatoris opus est: & si quis in œconomia secundos exoptat successus, is utique harum rerum peritia & prudentia esse debet instructus. Pari

F

ratio-

ratione ut prospere & feliciter Medicorum in sanandis agris labor succedat, non cæca fortuna, sed Medici prudentia opus est, quæ in eo consistit, ut ægrotantis non minus quam morbi naturam ac indolem, secundum omnium circumstantiarum rationes, paullo peruestigatius scrutetur, certas remediorum vires sciat & secundum leges ac regulas ea opportuno tempore, congrua dosi & debito ordine præscribat, ad causas, tanquam omnium symptomatum productrices, subigendas penitusque eradicandas. Communis quidem sed pessima ac vana non modo vulgi, sed & haud indoctorum opinio est, ad sanandos morbos præter peritiam etiam fortunam in Medico requiri, qua ducti, eos solent eligere qui pro felicioribus superstitione æstimantur & a magnatibus in consilium adhibentur. Neque fabula hæc quod unus Medicus præ aliis magis fortunatus sit nostro demum ævo, sed a primis iam temporibus sub ipsa artis incunabula acta deprehenditur, ita ut primum & optimum artis salutaris parentem HIPPOCRATEM *lib. de loc. §. 58.* contra hoc ruditatis tegmen strenue pugnasse & fortunam Medici nil nisi eius peritiam esse, docuisse, constat. Meretur sane eximius hic de fortuna Medici locus, qui totus transcribatur; ita vero habet: *Qui recte Medicinam novit minime fortunam respicit aut expectat, sed & citra fortunam & cum fortuna recte faciet. Nam fortuna sui juris est, nec ullius imperio subest, neque optantis est ad ipsam pervenire; scientia vero imperata facere cogitur, & facile est ipsam feliciter assequi, si quis sciens uti velit. Deinde quid opus est Medicinæ fortuna? si enim morborum medicamenta clara sunt &*

mani-

manifesta, velut equidem arbitror, non expectant sane fortunam ad sanandos morbos, siquidem sunt medicamenta. Si vero cum fortuna ipsa exhibere potest, non magis medicamenta, quam ea quæ non sunt medicamenta una cum fortuna exhibita, sanos faciunt. Quicumque vero fortunam ex Medicina aut alia quapiam arte expellit, dicitque eos, qui probe rem aliquam sciunt, fortuna non uti, is contrarium mihi iudicare videtur. Mihi enim soli hi fortunate assequi videntur, qui recte quid & male facere sciunt. Fortunate enim assequi, est recte facere; hoc autem qui sciunt, faciunt: non assequi autem, hoc est, si quis non sciat, hæc non recte faciet. Indoctus autem qui est quomodo is fortunate assequi possit? si quid enim etiam assequatur, non memorabilem sane successum habebit. Qui enim non recte quid facit, non fortunate assequi poterit, quum reliqua, quæ æquum est facere, non faciat.

§. XXVII.

Neque vero negandum est præter prudentiam & peritiam, non tam ad fortunam Medici in medendo, quam potius ad bonam existimationem & sui confidentiam comparandam, multum adhuc alia conferre, divina nimirum hæc omnia adgubernante providentia. Videlicet si in consilium vocatur ab iis qui multum auctoritate valent penes populum, si morbos non adeo malæ indolis epidemice grassantes v. g. intermittentes febres, catarrhales, variolas, morbillos, curandos nanciscitur, si ægris minus refractariis & præceptis exacte obtemperantibus medicinam facit, si forsan declinante morbo & superato jam periculo accitus remedia propinat, & quod maximum est, si offendit naturas

non adeo debiles, nec viribus exhausta corpora, & minus integra viscera, sed talia, quæ gaudent firma & robusta natura. Quo fit, ut sæpe plures Medici non adeo periti insignem nominis & famæ celebritatem consequantur, adeoque fortunati evadant; alii vero quamvis peritissimi, ejusmodi temporis, aliarumque circumstantiarum, licet fortuitarum, opportunitate destituti, frequentissime a plebeiis non minus, quam etiam a viris sæpe præcipuis, ad iudicandum tamen de Medici peritiâ ineptis, imperitoribus & hoc modo fortunatioribus postponantur. Etenim ad res fortunæ obtinendas non sola hominis providentia sufficit, sed multorum benevolentia opus est; & quicumque ea destituuntur, quanquam non careant rerum suarum peritiâ, minus tamen felices perpetuo ratione eventuum sunt.

§. XXVIII.

Consideratis iam ea qua par fuit brevitate & perspicuitate, factis & effectibus qui in universo contingunt, nec non qua ratione iidem a causis suis dependant, generentur ac producantur; reliquum est ut paucis adhuc indicemus: an, hæ causæ earundemque ordines ex se & a se subsistentiam habeant, vel an potius causam primam auctorem & directorem agnoscant? Spinoza & ante eum abortivæ philosophiæ infausi parentes, fatuum fatum parturientes, hunc rerum & causarum nexum absolute necessarium & immutabilem esse putabant: saniores vero philosophorum & imprimis theologorum eundem immutari posse nec absoluta necessitatis esse asserunt, quo potissimum providentiæ divinæ fundamentum continetur, eaque propter nos
etiam

etiam prout superius docuimus, fati & fatalis necessitatis terminos ita explicandos esse censemus, ut dicamus: omnia quæ fiunt & eveniunt in universo in physicis, moralibus, politicis, immo certo respectu in theologis, a certis & adæquatis causis dependere, quarum effectus sit immutabilis, licet illæ superioris directioni pareant. Hanc Summi Numinis providentiam Stoici quidem non negarunt, sed eandem fato sive causarum secundarum ordini tam firmiter alligarunt, ut amplius ne ullam quidem in hoc causarum nexu a Deo fieri mutationem asseveraverint: quo factum est, ut precibus nihil plane tribuerent efficaciam, quemadmodum id pluribus patet ex MAXIMI TYRII *dissertation. philosoph. p. m. 307. sqq.* Etenim dicebant: quæ precamur aut ad providentiam Dei, aut ad fati necessitatem, aut ad cursum fortunæ referenda sunt; sed ad hæc omnia prece non est opus. Si enim Dei est providentia ea optime scit eitra precem quæ nobis profunt vel nocent, quia nos ipsi curæ sumus. Et ridiculæ sunt preces in fato, facilius enim flexeris tyrannum quam fatum, quod non superiorem agnoscit, nec flecti potest. Neque in rebus quæ a fortuna fiunt aliquid petendum est, quia fortuna est improvida, insana sine ratione.

§. XXIX.

Quum itaque ex perverso hoc & præpostero de providentia divina, fato, & fortuna sensu, ac conceptu, tam perniciofa & execranda in verum Dei cultum redundarint consecraria; omni profecto cautione opus est, ne in nostram quam auctore Christo suscepimus religionem ullo modo iniurii simus, & talis potius de

Summi Numinis rerum omnium directione interponenda est sententia, quæ attributis divinis, sacris litteris & rectæ rationi conveniens sit & quam maxime accommodata. Potissimum itaque providentiæ divinæ momentum hoc esse asserimus; quod Deus non solum hos diversarum rerum ordines condiderit & illorum existentiam ac operationem sustineat & conservet; sed etiam eosdem ad infinitam suam maiestatem, immensam sapientiam, summam bonitatem & nusquam circumscriptam potentiam demonstrandam, pro beneplacito suo nonnunquam immutarit & adhuc mutare, vires & causas eorum augere, suspendere & ad alium scopum dirigere valeat, adeoque extraordinarios & miraculosos affectus producat. Huic de miraculis sententiæ nonnulli obiiciunt: facta hoc modo in causarum nexu insolita mutatione, ipsum hoc miraculum novo quodam esse abolendum, quo omnia in pristinum reducantur, porro, rebus omnibus corporeis tam arcte inter se connexis, non posse aliter fieri quam ut aucta, suspensa vel impedita ordinaria causarum virtute, in vicinis & remotis partibus ingens quoque oboriatur mutatio; verum exigui admodum valoris & momenti hæc esse nemo non perspicit. Mutata enim a Christo in vinum aqua & inductis aquæ partibus simili nexu, structura, figura & magnitudine quam interiores vini partes obtinent, quid inde mutationis in vicinis aliis vel remotis partibus contigerit, ut opus fuerit ejus per novum miraculum abolitione, ego quidem nec capio nec intelligo? Pari ratione nullo modo demonstrari poterit, quicquam in omnibus aliis & contiguis & remotis partibus

tibus immutatum fuisse, quum hic ipse sacratissimus noster salvator leprosum sanaret & valde glutinosis tenacibus humoribus, quibus obstructa erant emunctoria, ut deterrimæ & corporis structuræ valde inimicæordes remanerent, præpotenti sua virtute fluiditatem & motum conciliaret. Notissimum est Chymicos præstantissima sua arte tantopere partium texturam immutare posse, ut ex veneno medicinam, ex salubri mortiferum, ex frigido calidum, ex calido frigidum, ex sapidum insipidum, ex insipido sapidum, prodeat, & alia id genus admiranda plane, quæ natura sponte non gignit, efficere posse: sed uti nihil exinde mutationis in universi partibus accidit, ita multo minus hoc evenire censendum est, si Deus auctor, præses ac rector causarum ordinis omnipotenti sua vi quicquam in eo mutet.

§. XXX.

Proinde licet non negaverim, insolitas sæpe temporum anni constitutiones vi ordinis & cursus rerum naturalium contingere; attamen nec ullo modo dubitari poterit, Deum nonnunquam sine talium causarum ministerio extraordinario plane modo agere, & ad demonstrandam suam iustitiam, probos confirmandos & improbe refractarios puniendos in atmosphæra venenum quod hominibus, bestiis aut vegetabilibus exitiale sit efficere, cogendo aptas in aëre materias, tempestates, tonitrua, ventosque excitare, & densissimas diuturnas tenebras inducere posse, quemadmodum id tempore Mosis in Aegypto, nec non sub mortem Christi factum esse sacræ litteræ fidem faciunt uberrimam.

Lucu-

Luculentissimum quoque huius in universum domini documentum exhibet ingens illa mutatio, quæ post primorum parentum lapsum obtigit, & tanta fuit, ut cum omnium rerum intemperie, disharmonia motuumque inæqualitate, morbos, mortem & communem depravationem induxerit. Simili miraculoso prorsus & omnipotenti modo, per totalem illam inundationem, universum causarum physico-mechanicarum ordinem & inde dependentem nexum effectuum, adeo in terrarum orbe Deus immutavit, ut deflectentibus a puriori sua ac simplici indole & alimentis & elementis, atque alienam plane vim & efficaciam induentibus, homines qui ante diluivium nongentos fere annos attingerent, vix centum post illud superarent. Nec exstantiora magni huius & miraculosi in rerum natura effectus desunt vestigia ac rudera, quæ in subterraneis cavernis per varia strata & marina omnis generis animalia eorumque ossa, sceleta aliasque petrefactas partes distinctissime apparentes, nostra etiam ætate, a rerum naturalium curiosis detecta & huic origini vindicata sunt; adeo ut ipsi etiam sceptici stupendi huius miraculi veritate, de divina sacrarum litterarum auctoritate validissime convincantur.

§. XXXI.

Instituto hoc de iis quæ miraculose præter naturæ ordinem in universo fiunt eventibus, sermone, devolvimur ad quæstionem: an Deus in Medicina faciat interdum extraordinarios adhuc effectus? & non diffitemur, naturam ex causarum ordine nonnunquam magnos & plane mirabiles producere effectus, nec tamen inficias ire

pos-

possimus haud raro plane insolitos & qui omnem captum humanum exsuperant in re medica occurrere casus, ut ægri re penitus conclamata, & comparentibus jam signis certissimam mortem prælagientibus, præter omnium spem atque expectationem eandem tamen effugiant & vitæ ac sanitati reddantur. Neque minus peculiarem plane Dei providentiam atque directionem in graviter vulneratis frequentius observare & admirari licet; dum in exemplis nobis aliquoties hic loci fuit, quosdam gladio perfossos fuisse, iis in locis, quæ partes vitali corporis conservationi immediate servientes custodiunt, illæsis iisdem manentibus, adeo ut exquisitissima partium earumque situs notitia instructus, vix destituta opera tam innoxie telum traicere potuisset. Viliissimum sæpe & abiectum remedium chronicum & quam maxime inveteratum morbum dispulit penitusque subegit, quod in aliis, eodem morbo decumbentibus, ne minimum quidem opis tulit: ut taceamus frequentissima eorum exempla, qui fortuito quasi & insperato quodam eventu, solo casu, gravissimo ex morbo periculo erepti, sanitatem recuperarunt, quorum plura narrat BOHNIVS *de officio medici duplici pag. 18. sqq.* Et novimus ipsi quosdam assumto ex errore veneno a pertinacissimis morbis esse liberatos. Ecquis igitur negare ausit, in fortuitis ejusmodi casibus & minus prævisis, divinam causarum & mediorum dispositionem ac directionem? cui nihil fortuitum, sed omnia ad certum finem sapientissime intenta sunt. Neque absolum est dicere; Deum adhuc in rerum natura, & per

naturam, in productione monstrorum, ex sola virtute imaginatrice, & maxime in propagatione generis humani, patrare miracula: quum nulla ratione capi vel intelligi possit, quomodo corporis humani fabrica in unica liquoris feminalis guttula lateat, & quo pacto ovulum, ex ovario per tubam Fallopianam ad ipsum uterum accedat, aliaque id genus plura, quæ omnia luculentissime evincunt, divinam sapientiam longissime omnem humanum transcendere captum.

§. XXXII.

Ultimo loco brevibus adhuc excutienda est hæc singularis momenti quæstio: num sæva quæ hominibus inminent fata evitari vel declinari possint? Negarunt id Stoici, autumantes, fata esse Deorum decreta, eaque propter immutabilia, nec ut APULEIUS effert, aliter se habere ac Proconsulis tabulam, qua semel lecta, ne litterula quidem demi potuit vel adiici. At vero quum Deus nihil statuerit, voluerit vel decreverit in rebus humanis sine præcedente ordine & certa successione causarum ad quam non solæ causæ physicæ, quæ ex necessitate agunt & quas mutare homini integrum non est, requiruntur, sed frequentissime etiam hæ ipsæ cum causis libere agentibus, hominis nempe ingenio, ratione & voluntate mixtæ sunt, uti apparet in rebus moralibus, politicis & quæ ad sanitatem ac vitam tuendam, nec non ad ægrotudines præcavendas spectant;

ita

ita nihil certe dubii superest, quin hominum prudentia, providentia, arte, ingenio, summa ratione & mira virtute sævientis fortunæ minæ, miserandi casus, vis ac potestas superari, averti ac declinari queat: idque multo magis si devotis & assiduis precibus, quarum magna vis est ad imminetia fata & quævis atrocia mala declinanda, divinam opem, auxilium atque directionem in omnibus actionibus quis efflagitet. Et porro uti immoderatis animi affectibus & diætæ vitio plures fatales morbos, immo præmaturam mortem ante vitæ terminum, quem robusta corporis sui structura & legitimo rerum nonnaturalium usu assequi possent, mortales sibi accersunt: ita omnia hæc mortis & morborum fata vitari ac declinari posse non est quod dubitemus. Denique omnium scientiarum, omnium doctrinarum & omnibus disciplinis excultæ rationis finis & scopus eo potissimum collineat, ut sævissima fata æternæ damnationis in theologicis, ruinarum & calamitatum publicarum in politicis, infelicitatis & miseriæ humanæ in moralibus, egestatis in œconomicis, morborum in medicis, his ipsis studiis avertamus & declinemus; quum sine hoc fine obtinendo, omnis eruditionis & doctrinæ usus plane expiret atque supervacaneus sit.

§. XXXIII.

Proinde non incongruum & a scopo nostro medico alienum erit, ut coronidis loco strictum edisseramus

mus, qua ratione pessima quædam morborum imminuentia, eaque sæpius funesta fata, declinari & evitari queant. Videlicet certa & indubia prout superius iam monuimus experientia constat, æquinoctium, imprimis vernale, multis ultimam eamque fatalem afferre horam, & præcipue sanguine abundantes, cacochymicos & ex hæmorrhoidum suppressione cachecticos senes, apoplecticis insultibus aggredi & hoc modo auferre; hypochondriacos vero & melancholico-maniacos, non modo circa tempora æquinoctialia, sed etiam circa solstitialia, gravius laborare & atrocia perpeti pathemata. Ad prævertenda itaque hæc mala certius & aptius non est præsidium, quam in decenti sanguinis missione, ante æquinoctia & solstitia, maxime in partibus inferioribus instituta, quam postea externe frequens pediluviorum, interne diluentium & salubrium aquarum usus excipere debet. Porro quum fœminino sexui quinquagesimus & subsequentes anni maxime fatales existant, ob cessantem penitus sanguinis per uterum expurgationem, ita ut posthac easdem cachexia, scorbuticus languor, phlogoses, ventriculi & intestinorum spasmi alique spasmodici affectus infestare soleant: nihil sane ad præservandas morbidas has afflictiones magis exoptatam locat operam quam sanguinis missio, primarum viarum a fordibus repurgatio, & transpiratio non sufflaminata. Senibus nihil æque infestum ac frigus intensum, frequens acidorum usus & vita nimis sedentaria, quæ, imprimis si concurrant, senili ætati congruos & quasi proprios excludunt morbos, stranguriam

am, exulcerationem vesicæ, calculum, atrophiam, colicam, scabiem siccam, pruritus, tusses chronicas, raucedines, noctes infomnes & huius generis plura, ad quæ præcavenda abstinentia ab acidis, frigoris evitatio & commoda corporis exercitatio egregie faciunt. Virginitas anni post decimum quartum gravia mala minantur, eo quod menses erumpentes si non recte procedunt, vel inordinata vivendi ratione cohibentur, gravem inferunt noxam, quæ proinde abstinentia ab otiosa vita, a cibis acidis, dulcibus, farinaceis & qui lentorem sanguini inferunt, frigido potu & omni refrigeratione, declinanda ac evitanda est. Iuvenes si fatales ætati suæ morbos hæmoptysin & phthisin præoccupare velint, a vehementiori corporis & animi commotione, potu spirituofo, nec non frigido corpori calenti ingestis, sibi temperare debent. Denique ab ingruentibus & epidemice sævientibus morbis qui immunes esse percipiunt, CELSI monitum *lib. I. cap. 10.* perquam studiose teneant: *Tum vitare debet homo fatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem multoque magis se continere. Si quæ gravitas est in corpore, tum neque mane surgendum, neque pedibus nudis ambulandum est, neque movenda alvus, atque etiam si per se mota est, comprimenda est;* adeoque omni cura atque studio evitent quæ vires & robur corpori suffurantur, quæ transpirationem supprimendo, sordes excrementitias accumulunt, & commendatissimam habeant abstinentiam, qua cruditatum generatio avertitur & transpiratio opportune promovetur.

